

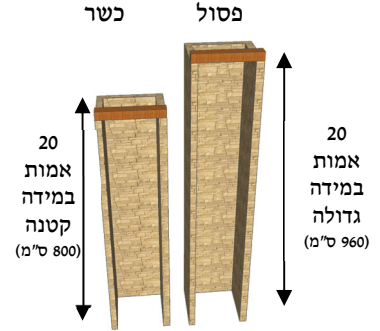
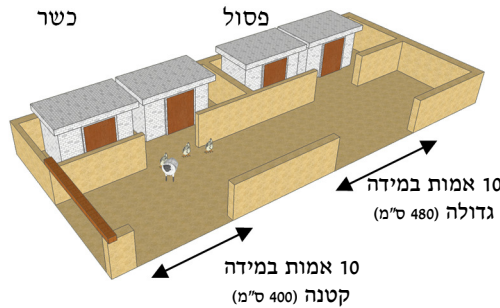
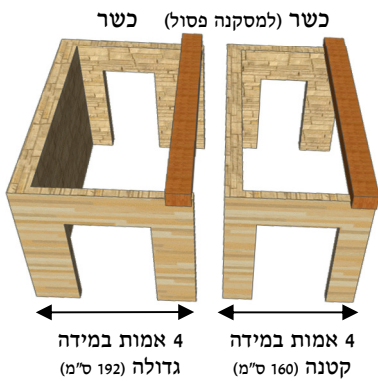
גודל האמה [ג"ע"ב "אמר אביי" - ד"ע"א "זה מזבח הזהב"]

אמת המידה "אמה" הינה המרחק מהפרק של האדם עד סוף האמה (האצבע השלישית בכף היד). ישנם שני שיעורים ב"אמה": אמה גדולה - אמה בת 6 טפחים (48 ס"מ. ע"פ 8 ס"מ לטפח), ואמה קטנה - אמה בת 5 טפחים (40 ס"מ). מכיוון שהמשנה השמיעתנו שדין גובה ורוחב המבוי תלוי באמות, מסבירה הגמרא האם מודדים את המבוי באמות גדולות או קטנות.

הגמרא דנה בשלושה נושאים שונים שדינם נקבע באמות: מבוי, סוכה וכלאים, וקובע אביי בשם רב נחמן שבכל נושא מחמירים. לכן בסוכה ומבוי משתמשים לחומרא באמות גדולות, ובכלאים משתמשים לחומרא באמות קטנות. הקביעה שבכל נושא השימוש באמה גדולה/קטנה היא רק לחומרא נידונת בגמרא, כאשר בכל נושא מובאים שני דינים לחומרא, וקושיה שישנה נפק"מ בדין אחד לקולא? הגמרא תתרץ שני תירוצים מדוע לא קשה מכך שישנן השלכות גם לקולא.

א. מבוי - אמה קטנה

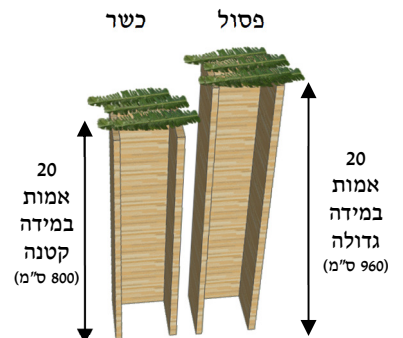
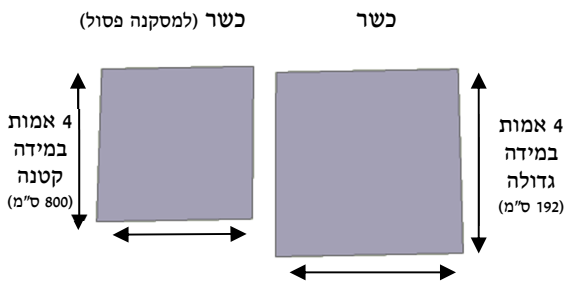
2. מבוי פרוץ מעל 10 אמות - פסול. שימוש במידה קטנה לחומרא.

1. מבוי גבוה עשרים אמות - כשר. שימוש במידה קטנה לחומרא.

3. משך (אורך) מבוי (שמותר לטלטול ע" קורה) מתחת ל 4 אמות - פסול. שימוש במידה קטנה יוצר קולא (בכך מוכשר מבוי קטן יותר בטלטול)?

תירוצים: 1. רב נחמן סובר כרב יוסף (ה ע"א) שמשך מבוי כשר 4 טפחים (ואין בדין זה כלל "אמות").
2. ברוב הלכות מבוי שימוש באמה קטנה הינה חומרא, ולכן אמר רב נחמן שכל הלכות מבוי נקבעו באמה קטנה, אך במיעוט הלכות (כדין משך מבוי) נקבע השימוש באמה גדולה לחומרא.

ב. סוכה - אמה קטנה

3. רבי: שטח סוכה 4 אמות על 4 אמות - כשרה. שימוש במידה קטנה יוצר קולא (בכך מוכשר שטח סוכה קטן יותר)?

2. דופן עקומה (בית שנפחת גגו וסייך - מחשיבים את התקרה (או כל סכך פסל אחר) כחלק מדופן הסוכה, ואין הפסק בין הסכך לדפנות) עד 4 אמות - כשרה. 4 אמות - פסולה. שימוש במידה קטנה לחומרא

1. גובה סוכה עשרים אמות - כשר. שימוש במידה קטנה לחומרא.

תירוצים: 1. רב נחמן סובר כחכמים ששיעור סוכה הוא "ראשו, רובו ושולחנו" (7 טפחים על 7 טפחים) כשרה (ואין בדין זה כלל "אמות").

2. ברוב הלכות סוכה שימוש באמה קטנה הינה חומרא, ולכן אמר רב נחמן שכל הלכות סוכה נקבעו באמה קטנה, אך במיעוט הלכות (כדין גודל הסוכה) נקבע השימוש באמה גדולה לחומרא.

ג. כלאים – אמה גדולה

מדין כלאים אסור לזרוע שדה (זרעים) וכרם יחדיו, וצריך להרחיקם. אם נטועה רק גפן אחת יש להרחיקה ממנה את הזרעים 6 טפחים, ואם הגפנים נחשבים "כרם" יש להרחיק את הזרעים 4 אמות. לפיכך אם החקלאי רוצה לעשות שדה וכרם יחדיו ("קרת הכרם" - שדה בתוך הכרם, או "מחול הכרם" - כרם בתוך השדה), צריך להקפיד על שלושה כללים:

1. שביל "עבודת הכרם" ברוחב 4 אמות, שבו ניתן להעביר עגלה עם שוורים כדי לחרוש ולבצור, ודין השביל ככרם עצמו (וחל בו איסור כלאים).

2. השדה שנזרע צריך להיות "שדה חשוב" כדי שלא יתבטל כלפי הכרם. נחלקו ב"ש וב"ה מהו גודלה להחשיבה, לב"ש שדה בעל 8 על 8 אמות ולב"ה 4 על 4 אמות.

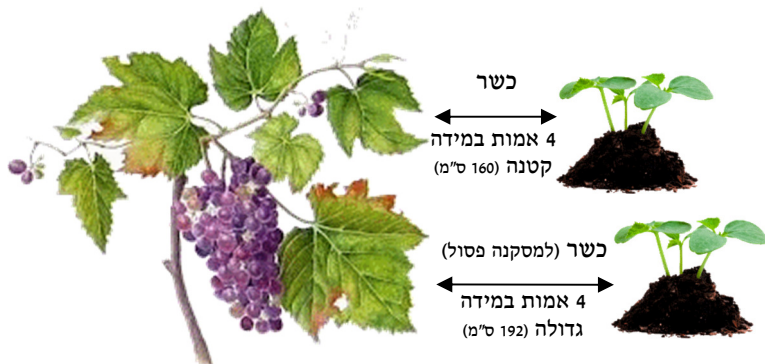
3. אין זורעים 4 אמות בסמוך לגדר, שלא יקלקלו הנטיעות את הגדר, ואם יש נטיעות שם דינן כהפקר (רש"י).

2. הרוצה לטעת כרם בתוך שדה (מחול הכרם) צריך להרחיק לב"ה לפחות 12 אמות בין הכרם לגדר. שימוש במידה גדולה לחומרא.

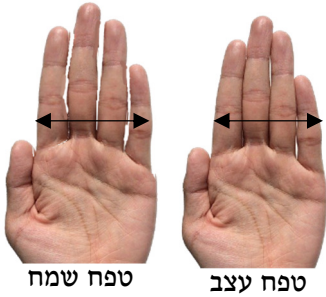

1. הרוצה לטעת שדה בתוך כרם (קרת הכרם) צריך להרחיק לב"ה לפחות 16 אמות בין הגפנים. שימוש במידה גדולה לחומרא.

3. רצופים (כרם צפוף) - כרם שאין בין שורות הגפנים מרחק 4 אמות, לרבי שמעון דינו כגפן יחידה ולא כ"כרם" (משום שאין מקום ל"עבודת הכרם" ולא ניתן לחורשו כראוי, לכן אינו דינו ככרם וצריך להרחיק רק 6 טפחים).
 חכמים: נחשב ככרם, ואת הגפנים הנטועות ב"מעבר" בתוך 4 אמות, רואים כאילו אינם. שימוש במידה גדולה יוצר קולא (התרת מרחק רב יותר לשימוש בקולא של ר"ש)?

תירוצים: 1. רב נחמן סובר כחכמים שבכרם רצוף אין דין של 4 אמות (ואין בדין זה כלל "אמות גדולות" לקולא).
 2. ברוב הלכות כלאים שימוש באמה גדולה הינה חומרא, ולכן אמר רב נחמן שכל הלכות כלאים נקבעו באמה גדולה, אך במיעוט הלכות (בדין כרם רצוף לרבי שמעון) נקבע השימוש באמה קטנה לחומרא.

עד כה הובאה שיטת רב נחמן בשיטת אב"י, ורבא משמו של רב נחמן אומר שכל הדינים נשנים ע"פ אמה של שישה טפחים, אך מחמירים למדוד את רוחב הטפח, בכלאים בטפח שוחק (האצבעות בחישוב הטפח מרווחות זו מזו, כאדם השוחק), ומחמירים במבוי וסוכה למדוד בטפח עצב (אצבעות צמודות כאדם עצוב ששפתותיו דבוקות) (למעשה, ההפרש בין טפח עצב לשמח בחישוב של אמה, הינו חצי אצבע).

כך רבא יפרש את הברייתא: "כל אמות שאמרו חכמים (בכל הדינים יש לקבוע) באמה בת ששה, ובלבד שלא יהו מכוונות (שלעיתים יש למדוד בטפח שוחק ולעיתים בטפח עצב)".
 אך לאב"י, שלדעתו דיני מבוי וסוכה נמדדים באמה של חמשה טפחים, כיצד יפרש את דברי הברייתא "כל אמות... באמה בת ששה"?

אב"י: כך פירוש הברייתא "כל אמות שאמרו חכמים (בדיני כלאים יש לקבוע) באמה בת ששה, ובלבד שלא יהו מכוונות (ויש למדוד אותן בטפח שוחק)". אך בדיני סוכה ומבוי יש למדוד אמה בחמשה טפחים.

מדברי רשב"ג בסיפא שמגביל את הקביעה רק לדין כלאים, משמע שלדעת תנא קמא בכל הדינים (אפילו בסוכה ובמבוי) מודדים אמה בשישה טפחים?

אב"י: שיטתי שרק בכלאים מודדים אמה בשישה טפחים נאמרה כשיטת רשב"ג, ואף הוא מודה שבסוכה ומבוי מודדים אמה בחמש טפחים.

לשיטת אב"י בוודאי דבריו נאמרו על סמך מחלוקת תנאים, הוא סובר כדעת רשב"ג, בעוד שתנא קמא חולק עליו (לשיטתו, הכל נמדד באמה של שישה טפחים). אך האם כך גם בשיטת רבא, שהוא סובר כתנא קמא (ולא כרשב"ג), או שהוא יעמיד רשב"ג אינו חולק על תנא קמא, אלא מפרש את דבריו וממילא כל הברייתא לשיטת רבא (לפ"ז כך פירוש הברייתא: תנא קמא פסק שיש למדוד אמה בשישה טפחים ולא פירש בטפח שוחק או עצב, ורשב"ג פירשו שיש למדוד דווקא בדין כלאים בטפח שוחק. ממילא גם רשב"ג מודה שהכל נמדד באמה של שישה טפחים)?

רבא: אכן, רשב"ג פירש את דעתו של תנא קמא בהלכות כלאים, שאין למדוד באופן "מצומצם" בטפח עצב, אלא בטפח שוחק (ממילא בסוכה ובמבוי יש למדוד בטפח עצב, ולכ"ע כשיטת רבא שמודדים באמה של שישה טפחים).

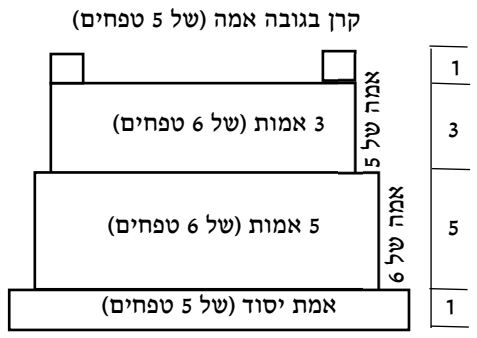
אם כל מה שבא רשב"ג להשמיענו "בכלאים... ובלבד שלא יהו מצומצמות" את אופן החישוב של טפח שוחק בדין כלאים לדעת ת"ק, מדוע הוא צריך ללמדנו בתחילה "באמה בת ששה" – הרי זה ברור מדעתו של תנא קמא?! לכן זה מיותר ובא למעט, שדווקא בכלאים מודדים בשישה טפחים, אבל בסוכה ובמבוי יש למדוד באופן אחר, בחמישה טפחים (ממילא רשב"ג הוא כדעת אב"י, ודברי ושל רבא אינם לכ"ע, אלא רק כדעת ת"ק)!

רשב"ג אומר שדווקא בכלאים מחשבים אמה בשישה טפחים, אך ממעט את לשון הפסוק ביחזקאל המלמד שמידות מזבח החיצון ומזבח הזהב שכלל מידותיהם שנמנו בפסוק הם ע"פ אמה בחמישה טפחים (וממילא דין מבוי וסוכה כדין כלאים, אמה בשישה טפחים, וכל הברייתא כדעת רבא).

ברייתא

כל אמות שאמרו חכמים באמה בת ששה (טפחים), ובלבד שלא יהו מכוונות.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל אמות שאמרו חכמים בכלאים באמה בת ששה ובלבד שלא יהו מצומצמות.

יחזקאל מג, יז

[לאחר תיאור מידות המזבח] ואלה מידות המזבח באמות, אמה אמה וטפח (האמה היא אמה של 5 טפחים ועוד טפח – סה"כ 6 טפחים) וְחִיק הָאֵמָה (יסוד המזבח הוא אמה של 5) וְאֵמָה רָחֵב (סובב המזבח הוא אמה של 5) וְגִבּוֹלָה אֶל שְׁפָתָה סָבִיב (קרנות המזבח) זָרֵת הָאֶחָד (עד כאן פירש את מידות מזבח החיצון), וְזֶה גֵב הַמְּזֻבָּח (מזבח הזהב, שאף הוא נמדד